

УДК 7.04;291.4;304.44;262.3(477.86)

Віталій КОЗІНЧУК

*Івано-Франківський богословський університет
імені св. Івана Золотоустого*

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ, ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ
ІКОНОГРАФІЧНОЇ ТРАДИЦІЇ ПРИКАРПАТТЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ
НА РЕЛІГІЙНЕ І КУЛЬТУРНЕ ЖИТТЯ СТАНИСЛАВІВСЬКОЇ /
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ЄПАРХІЇ – ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ
МИТРОПОЛІЇ УГКЦ У 1885–2015 рр.**

Івано-Франківська митрополія УГКЦ завжди дбала про добробут Прикарпатського краю і його культуру, яка дуже міцно була пов'язана із сакральним мистецтвом. Розвиток західноукраїнського церковного малярства великою мірою залежав не тільки від канонічних церковних традицій, а й від певних політичних умов.

XIX ст. для Станіславівської єпархії, у мистецькому сенсі, запам'яталося закінченням славної ери стилю українського бароко та певною суперечливістю і неоднорідністю різних стилів у церковному й світському малярстві.

26 березня 1885 р. світ побачив папську буллу папи Лева XIII¹ «De universo dominico grede» («У цілому Господньому стаді»), в якій для всіх католиків проголошувалося, що у Станіславі канонічно затверджено нову Руську Католицьку Церкву².

Створення Станіславівської єпархії стало наслідком складних суспільно-історичних процесів у Галичині на початку XIX ст.³ Першим її єпископом став д-р Юліан Пелеш (1885–1891)⁴. Пелеш був високоосвіченим і мудрим владикою, підтримував тісні зв'язки із Заходом, особливо з Віднем.

Тісні відносини з Римсько-католицькою, Вірменсько-католицькою церквами викликали дисонанс з українською класичною старовізантійською іконою. Владика Юліан Пелеш⁵ мав потяг до латинського сакрального мистецтва, тому в цей час Станіславівська єпархія збагачувалася мистецькими творами західноєвропейського зразка.

Особливої популярності набули т. зв. «виноградні» ікони голландсько-австрійського походження: «Спас – Виноградна Лоза», «Христос у Чаші», «Ісус перед Пилатом», «Ессе Ното» та ін.⁶ Владика Юліан Пелеш не тільки дбав про внутрішньоцерковне оздоблення храмів,

¹ Див. Додаток А.

² Мельничук П. М. Владика Григорій Хомишин: патріот – місіонер – мученик / Петро Михайлович Мельничук. – Рим – Філадельфія, 1979. – С. 15.

³ Кам'янський П. Виникнення та розвиток Станіславівської єпархії УГКЦ: 1885—1917 рр. / Петро Кам'янський // Історія релігійного життя в Галичині та на Прикарпатті: історико-правовий аналіз. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2006. – С. 49.

⁴ Див. Делятинський Р. Історія Станіславівської Єпархії (1885–1900) / Руслан Делятинський. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2001. – 96 с.

⁵ Див. Додаток А.

⁶ Див. Додаток В.

а й багато уваги приділяв питанню будівництва та реставрації греко-католицьких храмів. У 1889 р. Станиславівський єпископ розпочав збір коштів на реставрацію головного катедрального собору єпархії⁷.

У цей нелегкий для Станиславівської єпархії час у мистецькій царині починають розвиватися нові, нетрадиційні для візантійського іконопису стилі мистецтва: *необароко*⁸, *рококо*⁹ і *класицизм*. Одночасно з класицизмом і на противагу йому наприкінці XVIII ст. – у першій половині XIX ст. розвивалися такі художні напрями як *сентименталізм* і *романтизм*. Ці стилі мають багато спільного. Однак передусім це інтерес до духовного світу людини (в тому числі й з нижчих верств суспільства), до її почуттів¹⁰.

Церковний іконопис Станиславівської єпархії першої половини XIX ст. був дуже різноплановий і неоднорідний. Вплив як латинського, так і ортодоксального церковного перехрестя робив свою «погоду»¹¹. Таким чином станиславівське сакральне мистецтво збагатилося новою нетрадиційною іконою стилю рококо¹².

Другим ревізором для Станиславівської «з'єдиненої з Римом Церкви» стає Юліан Сас-Куїловський¹³ (1891–1899)¹⁴. Його діяльність сприяла відродженню українського іконопису з елементами модних рокайлевих¹⁵ тенденцій¹⁶. Сакральні твори у стилі рококо більше нагадували релігійні картини, а тому з канонічним візантійським іконописом не мали нічого спільного, але й з храмів їх не викидали, бо вони славилися особливими декоративними елементами¹⁷.

Єпископ Юліан Сас-Куїловський на мистецькій ділянці праці особливу заслугу отримав у 1893 р. – він зробив капітальний ремонт у катедральному соборі Святого Воскресіння¹⁸ у Станиславові¹⁹. Запрошено було одних із найкращих майстрів рідного краю – художника

⁷ Див. Вісник Станиславівської Єпархії. – 1891. – Ч. VI. – С. 128.

⁸ Див. Овсійчук В. А. Майстри українського бароко. Довківський художній осередок / Володимир Антонович Овсійчук. – К.: Наукова думка, 1991. – 400 с.

⁹ Див. Полевой В. М. Популярная художественная энциклопедия: Архитектура. Живопись. Скульптура. Графика. Декоративное искусство / В. М. Полевой. – М.: Сов. энциклопедия, 1986. – (Сов. энциклопедия). – (Книга II. М – Я). – С. 186–188.

¹⁰ Художня культура України: Навч. Посіб. / Л. М. Масол, С. А. Ничкало, Г. І. Веселовська, О. І. Оніщенко. – К.: Вища школа, 2006. – С. 110.

¹¹ Див. Підручний П. Василіанський чин від Берестейського з'єднання (1596) до 1743 року / Порфирій Підручний. – Рим: Записки ЧСВВ, 1992. – (серія II, том 48).

¹² Див. Полевой В. М. Популярная художественная энциклопедия: Архитектура. Живопись. Скульптура. Графика. Декоративное искусство / В. М. Полевой. – М.: Сов. энциклопедия, 1986. – (Сов. энциклопедия). – (Книга II. М–Я). – С. 183.

¹³ Див. Додаток А.

¹⁴ Див. Lechicki C. Kułowski Julian (1826–1900) / Czesław Lechicki // Polski Słownik Biograficzny / Czesław Lechicki. – Wrocław – Warszawa – Kraków: Zakład Narodowy Imienia Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1970. – Tom XVI/1. – Zeszyt 68. – С. 111–112.

¹⁵ Див. Додаток В.

¹⁶ Див. Полевой В. М. Популярная художественная энциклопедия: Архитектура. Живопись. Скульптура. Графика. Декоративное искусство / В. М. Полевой. – М.: Сов. энциклопедия, 1986. – (Сов. энциклопедия). – (Книга II. М – Я). – С. 183.

¹⁷ Степовик Д. Історія української ікони X–XX століть / Дмитро Степовик. – К., 1996. – С. 85.

¹⁸ Див. Додаток Д.

¹⁹ Див. Вісник Станиславівської Єпархії. – 1893. – Ч. XI. – С. 129–130.

Ю. Макаровича та різьбяра І. Довгого²⁰. Отже, владика Юліан особливо дбав про красу й авторитет нашого українського східновізантійського обряду²¹, славу рідного народу та інтелігентний розвиток Станіславівської єпархії УГКЦ на поч. ХІХ ст.

У 1898 році було засновано заклад галицької інтелігенції «Товариство для Розвою Руської Штуки»²², яке мало особливий вплив на формування іконографії Станіславівської єпархії УГКЦ. Воно шліфувало творчість таких загальновідомих осіб як Юліан Панькевич²³, Іван Труш, Ярослав Пстрак, Антон Манастирський та ін.

Сакральне мистецтво Станіславівської єпархії хоча й було відкритим до модних західноєвропейських тенденцій того часу, однак залишалося вірним прадавнім канонічним особливостям Візантії.

Попри протиборство у стильовій сфері іконографічного мистецтва, яке вирувало навколо Станіславівської єпархії УГКЦ, у ХІХ ст. активно продовжував бурлити «бароковий маньєризм»^{24,25}, навіяний модою тогочасного латинського світу. «Станіславівську ікону» з-поміж інших вирізняв ліричний характер²⁶.

Романтизм торкався більше душевного (не духовного) й емоціонального стану людини, а класицизм був лишень «холодним дотиком» до церковної традиції пошанування святих ікон. Усе це в ХІХ ст. викликало в прикарпатській іконографії своєрідне упередження до модного в Західній Європі класицизму²⁷.

У цей же час на теренах Станіславівської єпархії разом із професійним іконописом активно продовжує співіснувати народна течія в сакральному мистецтві²⁸. Найпопулярнішими святими серед народу були св. Юрій-змієборець, св. Миколай Чудотворець, св. Варвара²⁹ та ін.³⁰, які є яскравими пам'ятками т. зв. «карпатської ікони»³¹.

Для Станіславівської єпархії УГКЦ в першій половині ХІХ ст. плідно трудився художник Мартин Собещанський – автор багатьох іконостасів у Гвозді, Тисмениці, Грабівці, Вільшаниці, Парищі та ін.³².

²⁰ Кам'янський П. Виникнення та розвиток Станіславівської єпархії УГКЦ: 1885–1917 рр. / Петро Кам'янський // Історія релігійного життя в Галичині та на Прикарпатті: історико-правовий аналіз. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2006. – С. 63.

²¹ Там само.

²² Ярема В. В. Дивний світ ікони / Володимир Васильович Ярема. – Львів, 1994. – С. 63.

²³ Див. Додаток А.

²⁴ Див. Мельник В. Сакральне мистецтво Галичини ХV–ХХ століть в експозиції Івано-Франківського художнього музею / Віктор Мельник. – Івано-Франківськ, 2007. – С. 79.

²⁵ Див. Додаток В.

²⁶ Див. Сидор О. Давня українська ікона із приватних збірок / Олег Сидор. – К.: Родовід, 2003. – 336 с.

²⁷ Див. Степовик Д. В. Історія української ікони Х–ХХ століть / Дмитро Власович Степовик. – К., 1996. – С. 85–86.

²⁸ Див. Откович В. П. Народна течія в українському живописі ХVІІ–ХVІІІ ст. / Василь Петрович Откович. – К.: Наукова думка, 1990. – 96 с.

²⁹ Див. Додаток Д.

³⁰ Див. Федорук А. К. Українське бароко та європейський контекст / А. К. Федорук. – К.: Наукова думка, 1991. – 254 с.

³¹ Див. Коць-Григорчук Л. М. Дипінті українських середньовічних ікон / Лідія Михайлівна Коць-Григорчук. – Львів: Літопис, 2011. – С. 32–43.

³² Див. Там само. – С. 80.

У такій самій манері працював долиньський ізограф Антон Залуський³³. Його шедевралями є «Воскресіння Христа з атрибутами страстей» (1847), «Свята Родина» (1847) та «Різдво Марії» (1857)^{34, 35}.

Окреслений період для розвитку сакрального мистецтва на території Прикарпаття мав досить трагічні відтінки, які відбилися на долі всієї української культури. Станиславівська єпархія стає залежною від Австро-Угорщини³⁶.

Мистецька еліта Прикарпаття захоплюється майстрами Віденської академії мистецтв, де ще у XVIII ст. утвердився класицизм³⁷. У такій манері створювали т. зв. «виноградні іконографічні композиції»: «Розп'яття з виноградною лозою», «Христос у чаші», «Христос у виноградному точилі», «Христос-Виноградар», «Недремне око», «Христос-Пелікан»³⁸ та багато інших³⁹.

Найбільше ікон станиславівського регіону епохи XIX ст. зберігається у Музеї мистецтв Прикарпаття^{40, 41}, Івано-Франківському краєзнавчому музеї⁴², приватній колекції архікатедрального собору Святого Воскресіння⁴³ та ін. Ікони цього періоду окреслені рамками стилів необароко, рококо та класицизм. Переважну більшість ікон виконали анонімні професійні або напівпрофесійні художники-іконописці. Найвідоміші з них: «Свята Варвара» (поч. XIX ст., Рогатин), «Покров Пресвятої Богородиці» (1880 р., с. Кремидів Галицького р-ну), «Благовіщення» (друга половина XIX ст.), «Собор Архангелів» (остання третина XIX ст., Тлумаччина), «Святий Миколай» (остання третина XIX ст., Тлумаччина), «Христос передає ключі апостолу Петрові» (кінець XIX ст., Тлумаччина), «Тайна вечеря» (XIX ст.)⁴⁴, «Я є Хліб Життя» (поч. XIX ст., церква Архістратиґа Михаїла (1854), с. Залужжя Рогатинського р-ну), «Бичування Христа» (поч. XIX ст., церква Василя Великого (1733), с. Черче Рогатинського р-ну), «Коронування Діви Марії» (поч. XIX ст., церква Архістратиґа Михаїла (1878), с. Болохів Калуського р-ну), «Архангел Михаїл» (перша половина XIX ст., церква Непорочного Зачаття (1911), с. Данильче Рогатинського р-ну), «Відсічення голови Івана Хрестителя»⁴⁵ (поч. XIX ст., церква Святого Миколая (1908), с. Дуба Рожнятівського р-ну), «Христос –

³³ Див. Откович Т., Канарська-Луцан О. Каталог відреставрованих пам'яток у Львівському філіалі Національного науково-дослідного реставраційного центру України / Т. Откович // Відроджені шедеври. – Львів, 2008. – 179 с.

³⁴ Всі три твори зберігаються в Музеї мистецтв Прикарпаття.

³⁵ Див. Додаток Д.

³⁶ Див. Осечинський В. К. Галичина під гнітом Австро-Угорщини в епоху імперіалізму / Василь Костянтинович Осечинський. – Львів: Львівське книжково-журнальне видавництво, 1954. – 185 с.

³⁷ Степовик Д. В. Історія української ікони Х–ХХ століть / Дмитро Власович Степовик. – К., 1996. – С. 94.

³⁸ Див. Додаток Е.

³⁹ Див. Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст. / Павло Миколайович Жолтовський. – К.: Наукова думка, 1983. – С. 32–39.

⁴⁰ Див. Мельник В. Сакральне мистецтво Галичини XV–XX століть в експозиції Івано-Франківського художнього музею / Віктор Мельник. – Івано-Франківськ, 2007. – 224 с.

⁴¹ Див. Додаток Е.

⁴² Твердохліб В. Врятовані скарби. Каталог ікон XVII–XX ст. з колекції Івано-Франківського краєзнавчого музею / В. Твердохліб, М. Гелитович. – Львів: Манускрипт-Львів, 2009. – 128 с.

⁴³ Див. Додаток Б.

⁴⁴ Всі твори зберігаються в Івано-Франківському краєзнавчому музеї.

⁴⁵ Див. Додаток Ж.

Лоза Виноградна» (перша пол. XIX ст., церква Архістратиґа Михаїла (поч. XX ст.), с. Гончарів Тлумацького р-ну), «Ессе Ното» (поч. XIX ст., церква Введення Богородиці (1879), с. Пуків Рогатинського р-ну), «Свята Родина» Антона Залуського (поч. XIX ст., церква Воздвиження (1878), с. Слобода Рівнянська Рожнятівського р-ну)⁴⁶, «Ісуса прибивають до хреста» (поч. XIX ст., Івано-Франківщина), «Святий Онуфрій» (XIX ст., Івано-Франківщина), «Ісус на дискосі» (XIX ст., Івано-Франківщина), «Коронування Пресвятої Богородиці»⁴⁷ (XIX ст., Івано-Франківщина)⁴⁸ та багато інших.

Іконопис станіславівського регіону починає набувати зовсім іншого, подекуди неіконного, світсько-портретичного характеру. Він наділений рисами академічного формалізму⁴⁹, який не відповідає постановам V–VI «Трульського» (691–692 рр.)⁵⁰ та VII Вселенського (787 р.) соборів⁵¹.

Унікальним мистецтвом виключно народного спрямування в XIX ст. на території Станіславівської єпархії УГКЦ було мистецтво іконопису на склі. Найпопулярнішими іконографічними сюжетами серед простого народу були «Богородиця-Одигітрія»⁵², «Богородиця-Годувальниця», «Богородиця-Покрова», «Святий Миколай», «Свята Варвара», «Свята Параскева», «Святий Георгій-Побідоносець»⁵³ та ін.⁵⁴.

Ключовими постатями в розвитку ікономалярства на західних землях України на початку XX століття були митрополит Української Греко-Католицької Церкви Андрей Шептицький⁵⁵ (1865–1944) і директор Національного музею у Львові Іларіон Свенціцький⁵⁶ (1876–1956)⁵⁷.

Шептицький⁵⁸ мав власний погляд на ікону як мистецтво, прекрасно знався на її стилях, високо шануючи канонічний стиль давньої української ікони XI–XIII ст.⁵⁹. Він активно відстоював інтереси українських іконографічних традицій Церкви. У музеї Католицького університету в Римі збереглась ікона «За гріхи світу» (олія, полотно), яку виконав

⁴⁶ Всі твори зберігаються в Музеї мистецтв Прикарпаття.

⁴⁷ Див. Додаток К.

⁴⁸ Всі твори є у приватній колекції Івано-Франківського архікатедрального собору Святого Воскресіння.

⁴⁹ Див. Гелитович М. Іконопис XVII–XX ст. у збірці Івано-Франківського краєзнавчого музею / Марія Гелитович // Врятовані скарби. Каталог ікон XVII–XX ст. з колекції Івано-Франківського краєзнавчого музею. – Львів: Манускрипт-Львів, 2009. – С. 16–17.

⁵⁰ Див. Трульський собор. // Книга правил святих апостолів, святих соборів вселенських и поместных, и святих отцов / – Сергиев Посад: Свято-Троицкая Сергиева лавра, 1992.

⁵¹ Див. Успенский Л. А. Богословие иконы Православной Церкви / Леонид Александрович Успенский. – Переславль: Братство во имя святого князя Александра Невского, 1997. – С. 93–105.

⁵² Див. Додаток К.

⁵³ Див. Додаток Л.

⁵⁴ Пор. Свенціцька В. І. Малювання на склі із циклу «Світ очима народних майстрів» (традиції і сучасність), каталог виставки з фондів музею та збірок львівських колекціонерів / Віра Іларіонівна Свенціцька. – Львів, 1990. – С. 2–3.

⁵⁵ Korolevsky S. Metropolitan Andrew, 1865–1944 / Cyril Korolevsky. – L'viv: Stauropegion, 1998. – С. 5–10.

⁵⁶ Див. Додаток А.

⁵⁷ Степовик Д. В. Історія української ікони X–XX століть / Дмитро Власович Степовик. – К., 1996. – С. 99–101.

⁵⁸ Див. Додаток А.

⁵⁹ Степовик Д. В. Історія української ікони X–XX століть / Дмитро Власович Степовик. – К., 1996. – С. 99–101.

А. Шептицький⁶⁰. Митрополит славився екуменічною діяльністю⁶¹, яка особливо відчувалася у сакральному вимірі і якій так багато часу приділяв архієрей.

Таким чином Андрей Шептицький фактично поклав край розвитку ікономалярського мистецтва Західної Європи на землях Західної України. Митрополит Шептицький прагнув відновлення канонічної східної ікони⁶².

1905 року у Львові було відкрито Національний музей⁶³, який дав старт політиці Шептицького щодо сакрального мистецтва на Галичині. До Львівського національного музею було перевезено найкращі твори іконного мистецтва XV–XVI століть із різних куточків Станиславівщини⁶⁴.

Пам'яткою, яка презентує новітні пошуки виразу сакрального мистецтва українських художників початку ХХ ст. і виокремлюється серед інших ікон, є праця ізографа Модеста Сосенка – ікона «Богородиця з Ісусом»⁶⁵, написана на Станиславівщині у 1900–1910 рр. Автор ікони вміло у новаторській манері синтезує давні традиції українського народу поряд з новими тенденціями, які виявляють національні риси. Правдоподібно, що обличчя Богородиці змальоване з дружини Модеста Сосенка, яка часто була моделлю для його робіт. «Богородиця з Ісусом» М. Сосенка є однією з найкращих робіт початку ХХ ст. за художньо-образним вирішенням⁶⁶.

16 квітня 1904 р. настають довгоочікувані зміни для Станиславівської єпархії УГКЦ. У митрополичому посланні було сказано, що цісар Франц-Йосиф II за порадою А. Шептицького інкардинує о. д-ра Григорія Хомишина (1904–1917)⁶⁷ на посаду єпископа для галичан⁶⁸. Владика Григорій Хомишин⁶⁹ захоплювався католицькими статуями, образами і привчав до цього також молодих священників і семінаристів.

Духовенство Станиславівської єпархії інтенсивно цікавиться пасіоністичною тематикою ран Христових, Його Тіла й Крові, утаємничених у Пресвятій Євхаристії. Одночасно виникає інтерес до творчості митців європейського походження, їхніх художніх кіл, до мистецтва книгодрукування й гравюри. Все це приводить до творчого переосмислення засадничих догм галицького сакрального мистецтва.

⁶⁰ Музичка І. Ікона пензля митрополита Андрея / Іван Музичка. – Нью-Йорк, Філадельфія, 1999. – (Патріархат). Ч. 11. – С. 7–10.

⁶¹ Боцюрків Б. І. Українська Греко-Католицька Церква і Радянська держава (1939–1950) / Богдан-Ростислав Іларіонович Боцюрків. – Львів: УКУ, 2005. – С. 120.

⁶² Див. Свенціцький І. С. Іконопись Галицької України XV–XVI віків / Іларіон Семенович Свенціцький. – Львів: Печатання оо. Василіян у Жовкві, 1928. – (Збірки Нац. музею у Львові). – С. 27–36.

⁶³ Див. Додаток Б.

⁶⁴ Див. Свенціцький І. С. Іконопись Галицької України XV–XVI віків / Іларіон Семенович Свенціцький. – Львів: Печатання оо. Василіян у Жовкві, 1928. – (Збірки Нац. музею у Львові). – С. 27–36.

⁶⁵ Див. Додаток Л.

⁶⁶ Див. Гелитович М. Іконопис XVII–XX ст. у збірці Івано-Франківського краєзнавчого музею / Марія Гелитович // Врятовані скарби. Каталог ікон XVII–XX ст. з колекції Івано-Франківського краєзнавчого музею. – Львів: Манускрипт-Львів, 2009. – С. 17.

⁶⁷ Див. Єгрешій О. І. Єпископ Григорій Хомишин: портрет релігійно-церковного і громадсько-політичного діяча / Олег Ігорович Єгрешій. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2006. – 168 с.

⁶⁸ Шептицький А. Посланіє пастирське Андрея Шептицького митрополита Галицького, Архієпископа Львівського, єпископа Кам'янець-Подільського до вірних Станіславівської єпархії про постановлення о. д-ра Григорія Хомишина єпископом / Андрей Шептицький. – Жовква, 1904. – 1 с.

⁶⁹ Див. Додаток А.

Найпопулярнішими сакральними сюжетами того часу були: «Пресвяте Серце Христове», «Агнець Господній»⁷⁰, «Святе Сімейство», «Непорочне Серце Марії», «Непорочне Зачаття Діви Марії», «Тайна Вечеря», «Боже Милосердя/Ісусе, на Тебе уповаю», «Мадонна Долороса», «Коронація Діви Марії», «Мати Божа параманна», «Господь – мій пастир», «Мандрівна Мадонна», «Єдина надія», «Святий Антоній»⁷¹, «Ісус на Оливній горі», «Діва Марія «Годувальниця», «Спас у терніях», «Нагірна проповідь», «Воскресіння з мертвих», «Страсті Христові», «Мати Божа Ласкава», «П'єта», «Оплакування Христа»⁷² та багато інших.

Відносний спокій на заході України був раптово порушений вторгненням Червоної армії 1939 року, а відтак і Другою світовою війною. Ненависна комуністична влада та ксенофобська Російська Церква прагнули всілякими способами знищити українську культуру, народність і церковно-малярські традиції. Церкви закривають, монастирі ліквідовують⁷³, а найкращі пам'ятники сакральної архітектури давніх віків попросту нищать чи «перемальовують» на лад російського «православ'я»... Особливо це стосувалося ікон Христа і Богородиці з містичним серцем любові.

Станиславівська єпархія, безперечно, пройшла свою Голгофу, свій тернистий шлях і в цій боротьбі вийшла переможцем. Ні львівський псевдособор 1946 р.⁷⁴, ні криваві репресії не зуміли зламати духовний хребет Станиславівської Церкви. Велика заслуга в тому духовних і мужніх підпільних єпископів та священників.

Серед них слід відзначити владика кир Миколая Сімкайла⁷⁵, який дбав про внутрішнє і зовнішнє оздоблення греко-католицьких храмів, любив святі ікони, колекціонував їх, любив перед ними молитися. 22 березня 2014 р. у Коломиї у нижній церкві катедрального собору Преображення Господнього було відкрито музей сакрального мистецтва з колекцій покійного владика Миколая. Урочисте відкриття відбулося після інтронізації владика Коломийсько-Чернівецької єпархії Василя Івасюка. Музей поблагословив Глава УГКЦ блаженніший Святослав Шевчук. Унікальну збірку церковного мистецтва владика збирав усе своє життя⁷⁶.

Ключовим для початку відродження справді іконного малярства Івано-Франківської єпархії УГКЦ можна вважати 1990 рік⁷⁷. До найбільш яскравих івано-франківських іконописців цього періоду можна зарахувати Василя Стефурака⁷⁸ та Михайла Халака. Особливістю їхніх пошуків було прагнення знайти стиль іконописання, який би точно відповідав

⁷⁰ Див. Додаток Л.

⁷¹ Див. Додаток М.

⁷² Див. Додаток Н.

⁷³ Див. Додаток Б.

⁷⁴ Див. Послання синоду єпископів киево-галицького верховного архієпископства до духовенства, монашества й мирян Української Греко-Католицької Церкви та до всіх людей доброї волі з приводу 60-ї річниці львівського псевдособору 1946 року. – К.: Видання прес-секретаріату глави УГКЦ, 2006. – 10 с.

⁷⁵ Див. Додаток А.

⁷⁶ Див. У катедральному соборі відкрили Музей сакрального мистецтва з колекцій покійного владика Сімкайла (фото) [Електронний ресурс] // Коломийські вісті. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: http://visty.in.ua/news/kolomyia/news_1800.

⁷⁷ Степовик Д. В. Історія української ікони Х–ХХ століть / Дмитро Власович Степовик. – К., 1996. – С. 120.

⁷⁸ Див. Додаток Б.

візантійському каноні⁷⁹. Твори цих майстрів можна побачити не тільки у багатьох храмах Івано-Франківська, а й далеко за його межами.

Як на початку відродження Івано-Франківської єпархії УГКЦ у 90-х рр., так і в сьгоднішній митрополії 2015 р. велику подяку слід висловити справжнім світочам Української Церкви, оборонцям добра, віри й справедливості преосвященнішим владикам Софроні Дмистерку, ЧСВВ, Софроні Мудрому, ЧСВВ, Володимирі Війтишину і Йосафату Мошичу⁸⁰. Це ті священнослужителі, які люблять свою Церкву, рідний галицький край і його особливе сакральне мистецтво. Ба навіть сьгодні Івано-Франківська митрополія УГКЦ підтримує всі заходи, пов'язані з відновленням та перспективним розвитком українського сакрального мистецтва.

Нині івано-франківські греко-католицькі церкви, семінарія та духовенство беруть активну участь у заходах, які організує Музей мистецтв Прикарпаття. Це виставка сучасних сакральних композицій «Єдина Реальність» (грудень 2014 р.), виставка ікон XVIII–XX ст. з приватної колекції архікатедрального собору Святого Воскресіння «Молитва за Україну» (січень 2015 р.), виставка плащаниць та ін. сакральних творів «Через хрест до Воскресіння» (квітень 2015 р.)⁸¹. Митрополит Володимир Війтишин та єпископ-помічник Йосафат Мошич відвідують і благословляють виставки сакральних творів, які організує Івано-Франківська обласна організація НСХУ. Наприклад, 10 березня 2015 р. відомий український митець Микола Стороженко презентував авторську картину «Передчуття Голгофи»⁸². Захід відбувся в академічному обласному українському музично-драматичному театрі ім. І. Франка в присутності ієрархів Івано-Франківської митрополії УГКЦ⁸³.

Сьгодні Греко-Католицька Церква на Прикарпатті живе, розвивається і відроджує давнє українське сакральне мистецтво, будує нові храми Господні, організує «живі парафії». Це все підкреслює те, що для української ікони в лоні Івано-Франківської митрополії відкритий вільний шлях до саморозвитку й удосконалення. Появляється нова ера митців-іконописців, які прагнуть відродити давно забуті іконографічні традиції, творити нове мистецтво, досі не знане. Метою й завданням Івано-Франківської митрополії УГКЦ сьгодні є самостійно відроджувати культуру і традиції ікономалярської справи, яка прийшла на слов'янські землі від Візантії та набувала все нових і нових стильових змін у процесі своєї мистецької еволюції, а саме: від візантійського стилю – до ренесансу, від ренесансу – до бароко, від бароко – до класицизму й романтизму і так аж до модернізму ХХІ ст.

Отже, цей шлях не був легким, він тернистий і кривавий. Особливо західноукраїнській іконі довелося витерпіти й пережити тяжкі

⁷⁹ Степовик Д. В. Іконологія й іконографія / Дмитро Власович Степовик. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2003. – С. 273–274.

⁸⁰ Див. Додаток А.

⁸¹ Див. Додаток Б.

⁸² Див. Там само.

⁸³ Див. В Івано-Франківську презентували величезне полотно «Передчуття Голгофи» Миколи Стороженка [Електронний ресурс] // КУРС: Івано-Франківськ, Прикарпаття. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: http://kurs.if.ua/news/v_ivanofrankivsku_prezentuvaly_velychezne_polотно_peredchuttya_golgofy_mykoly_storozhenka_15699.html.

випробування долі через різні впливи й історичний досвід двох світових воєн. Проте багата українська культура зуміла перейти через тяжкі випробування долі й тому сьогодні потребує підтримки небайдужих людей – науковців, діячів мистецтва – та духовної опіки з боку церковної інтелігенції Івано-Франківської митрополії УГКЦ.

Додаток А

Папа Лев XIII
(1810–1903)

Кир Юліан Пелеш
(1843–1896)

Кир Юліан
Сас-Куїловський
(1826–1900)

Юліан Панькевич
(1863–1933)

Кир Андрей
Шептицький
(1865–1944)

Іларіон
Свенціцький
(1876–1956)

Блаженний
Григорій Хомишин
(1867–1947)

Кир Микола
Сімкайло
(1952–2013)

Кир Софрон
Дмитерко, ЧСВВ
(1917–2008)

Кир Софрон
Мудрий, ЧСВВ
(1923–2014)

Кир Володимир
Війтишин
(1959, Демидівка)

Кир Йосафат
Мощич (1976,
Старий Розділ)

Додаток Б

Архікатедральний собор
Воскресіння Христового

Національний музей
ім. А. Шептицького

Нищення українських
церков радянською
владою

Василь Стефурак

Виставка сучасних
сакральних композицій
«Єдина Реальність»
(грудень 2014 р., Музей
мистецтв Прикарпаття)

Виставка ікон XVIII–XX
ст. з приватної колекції
архікатедрального собору
Святого Воскресіння
«Молитва за Україну»
(січень 2015 р., Музей
мистецтв Прикарпаття)

Виставка плащаниць та ін. сакральних
творів «Через хрест до Воскресіння»
(квітень 2015 р., Музей мистецтв
Прикарпаття)

Виставка картини Миколи Стороженка
«Передчуття Голгофи» (березень
2015 р., АОУМД ім. І. Франка)

Додаток В

«Спас –
Виноградна
Лоза»

«Христос у Чаші»

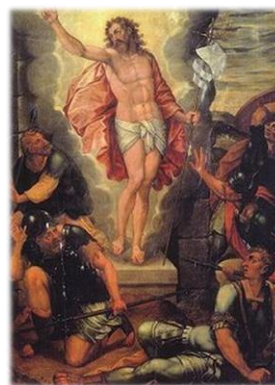
«Ісус перед
Пилатом»

«Ессе Номо»

Рокайль (фр. rocaille – дроблене каміння; осколки; раковини) – орнаментальний мотив у вигляді стилізованої асиметричної раковини. Термін «рокайль» іноді вживають для позначення стилю рококо

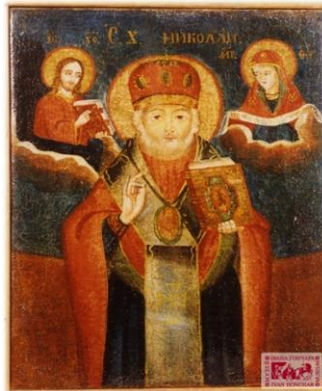

«Бароковий маньєризм»

Додаток Д

Ікона «Юрій-
змієборець»

Ікона «Миколай
Чудотворець»

Ікона «Варвара»

Ікона «Воскресіння
Христа з атрибутами
страстей».
А. Залуський (1847)

Ікона «Свята Родина».
А. Залуський (1847)

Ікона «Різдво Марії».
А. Залуський (1857)

Станиславівська греко-католицька катедрa

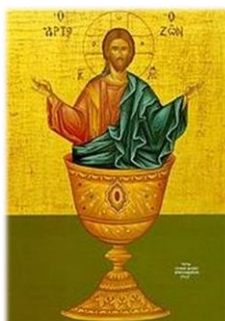
Додаток Е

Музей мистецтв Прикарпаття

Ікона «Розп'яття з виноградною лозою»

Ікона «Христос у чаші»

Ікона «Христос у виноградному точилі»

Ікона «Недремне око»

Ікона «Христос-Виноградар»

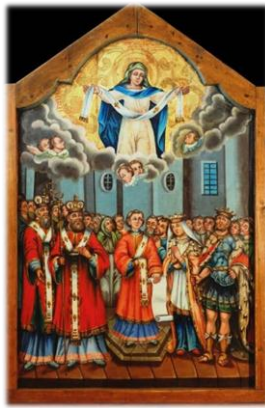

Ікона «Христос-Пелікан»

Додаток Ж

Ікона «Св. Варвара»

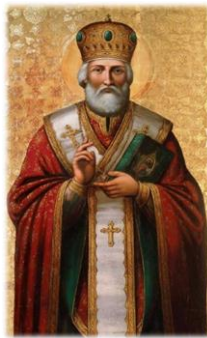
Ікона «Покров Пресвятої Богородиці»

Ікона «Благовіщення»

Ікона «Собор Архангелів»

Ікона «Святий Миколай»

Ікона «Христос передає ключі апостолу Петрові»

Ікона «Тайна вечеря»

Ікона «Я є Хліб Життя»

Ікона «Бичування Христа»

Ікона «Коронування Діви Марії»

Ікона «Архангел Михаїл»

Ікона «Відсічення голови Івана Хрестителя»

Додаток К

Ікона «Христос – Лоза Виноградна»

Ікона «Ессе Ното»

Ікона «Свята Родина». А. Залуський (1847)

Ікона «Ісуса прибивають до хреста»

Ікона «Святий Онуфрій»

Ікона «Ісус на дискосі»

Ікона «Коронування Пресвятої Богородиці»

Ікона «Богородиця-Одигітрія»

Додаток Л

Ікона «Богородиця-
Годувальниця»

Ікона «Богородиця-
Покрова»

Ікона «Святий
Миколай»

Ікона «Свята Варвара»

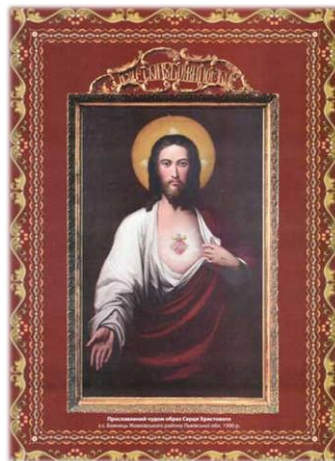
Ікона «Свята Параскева»

Ікона «Святий Георгій-
Побідоносець»

Ікона «Богородиця з
Ісусом». М. Сосенко
(1900–1910 рр.)

Ікона «Пресвяте Серце
Христове»

Ікона «Агнець
Господній»

Додаток М

Ікона «Святе Сімейство»

Ікона «Непорочне Серце Марії»

Ікона «Непорочне Зачаття Діви Марії»

Ікона «Тайна Вечеря»

Ікона «Коронація Діви Марії»

Ікона «Мадонна Долороса»

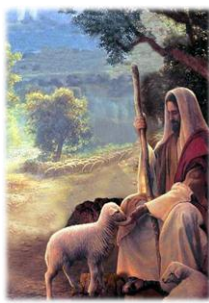
Ікона «Боже Милосердя/ Ісусе, на Тебе уповаю»

Ікона «Мати Божа параманна»

Ікона «Єдина надія»

Ікона «Господь – мій пастир»

Ікона «Святий Антоній»

Ікона «Мандрівна Мадонна»

Додаток Н

Ікона «Ісус на
Оливній горі»Ікона «Діва
Марія
«Годувальниця»Ікона «Спас у
терніях»Ікона «Нагірна
проповідь»Ікона
«Воскресіння з
мертвих»Ікона «Страсті
Христові»Ікона «Мати Божа
Ласкава»

Ікона «П'єта»

Ікона «Оплакування Христа»